

УДК 342.565:95 (477)

Буравльов Сергій Іванович,

суддя Північного апеляційного господарського суду

e-mail: buravlyov_SI@ukr.net

<https://orcid.org/0000-0002-9222-9579>

ДО ПИТАННЯ ПРО ВИЗНАЧЕННЯ КАТЕГОРІЙНО-ПОНЯТІЙНОЇ СУТНОСТІ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВИХ ЗАСАД ДІЯЛЬНОСТІ ГОСПОДАРСЬКИХ СУДІВ В УКРАЇНІ

Стаття присвячена визначенню категорійно-понятійної сутності адміністративно-правових засад діяльності господарських судів в Україні. Актуалізація представленої до аналізу проблематики обумовлена відсутністю її доктринального опису в межах вітчизняної юридичної науки, що зумовлено декількома чинниками: по-перше, вітчизняні вчені вивчаючи адміністративно-правові засади акцентують увагу на розкритті їх особливостей, а не понятійно-категоріальної сутності; по-друге, адміністративно-правові засади діяльності господарських судів в Україні хоч і розглядались окремими вченими-адміністративістами, однак їх наукові праці були присвячені зовсім іншим об'єктно-предметним дослідженням.

Автор стверджує, що адміністративно-правові засади діяльності господарських судів в Україні є факторами, від яких залежить належна їх діяльність. Однак, слід розуміти, що такими факторами є лиш ті, які залежить від держави та її уповноважених органів, що зобов'язані у межах законодавчих актів надати господарському суду для його функціонування внутрішньо-організаційні та зовнішньо-забезпечувальні нормативні, матеріальні (фінансові та технічні), інформаційні, методологічні та інші основи та блага без безпосереднього втручання у їх процесуальну діяльність (суддівську діяльність).

У структурі адміністративно-правових засад діяльності господарських судів в Україні виокремлено: норми-засади (правові приписи, закріплені актами законодавства, щодо: здійснення судом господарської юрисдикції своїх повноважень у рамках чинного законодавства; публічного адміністрування (у більшій мірі саме адміністративно-правового регулювання та забезпечення діяльності господарських судів в Україні тощо), засади принципи (відправні ідеї та вихідні начала на яких ґрунтується організація та здійснення діяльності господарських судів в Україні) та засади процедури (певний порядок, закріплений актами законодавства, що стосується як реалізації аналізованої діяльності, так і основ її організації). Визначено, що для кожного напрямку діяльності господарського суду в Україні характерні всі три блокові елементи досліджуваних засад.

Ключові слова: адміністративно-правові засади, господарські суди, незалежність, організаційне забезпечення, публічне адміністрування, самоорганізація, фінансове забезпечення.

Buravlyov S. ON THE QUESTION OF DEFINITION CATEGORY-CONCEPTUAL ESSENCE OF ADMINISTRATIVE AND LEGAL BASIS ACTIVITIES OF ECONOMIC COURTS IN UKRAINE

The article is devoted to defining the categorical and conceptual essence of administrative and legal bases of activity of commercial courts in Ukraine. The actualization of the issues presented for analysis is due to the fact that there is no doctrinal description within the domestic legal science. This is due to several factors. First, domestic scholars studying the administrative and legal bases focus on the disclosure of their features, rather than the conceptual and categorical their essence. Secondly, the administrative and legal bases of commercial courts in Ukraine, although considered by some scholars-administrators, but their scientific work was devoted to a completely different questions.

The author argues that the administrative and legal bases of commercial courts in Ukraine are factors on which their proper operation depends. However, it should be understood that such factors are only those that depend on the state and its authorized bodies, which are obliged within the legislative acts to provide the commercial court for its functioning without direct interference in their procedural activity (judicial activity).

In the structure of administrative and legal bases of activity of commercial courts in Ukraine the following are distinguished: norms-principles (legal prescriptions fixed by acts of the legislation, concerning: realization by court of economic jurisdiction of the powers within the current legislation; public administration (to a greater extent administrative and legal regulation and maintenance activities of commercial courts in Ukraine, etc.), principles (starting ideas and initial principles on which the organization and implementation of commercial courts in Ukraine is based) and procedure (a certain procedure established by acts of legislation relating to both the implementation of the analyzed activities and the foundations of its organization). It is determined that for each direction of activity of the commercial court in Ukraine all three block elements of the studied principles are characteristic.

Key words: administrative and legal bases, commercial courts, financial support, independence, organizational support, public administration, self-organization.

Постановка проблеми. Сьогодні адміністративне право – одна з фундаментальних галузей права України, що є порівнянною з такими галузями, як конституційне, кримінальне, цивільне право, і визначає основні засади діяльності держави, державних органів, посадових осіб. Адміністративне право вивчає законодавство, яке за обсягом значно перевищує законодавство будь-якої іншої галузі права [1, с. 21], адже існує обґрунтована думка, що воно є конкретизованим конституційним правом [2], що, власне, і пояснює надзвичайно тісний взаємозв'язок названих правових утворень. Однак, як зауважує Р. Мельник, більшість конституційних положень є недостатньо чіткими і не відрізняються конкретністю, що є необхідним для

повноцінного регулювання суспільних відносин. А значить, вони потребують деталізації. Цього можна досягти, зокрема, шляхом прийняття відповідних норм адміністративного права. Тобто повноцінна реалізація положень Конституції України неможлива без норм адміністративного права [3, с. 9 - 10].

Така категорія як «адміністративно-правові засади», безумовно, відноситься до базових категорій адміністративного права. Вона доволі часто використовується в змісті та назвах досліджень з адміністративного права, однак нерідко дослідники ігнорують вивчення змісту зазначеного поняття та відразу переходять до наукового аналізу юридичних проблем, які вони відносять до засад того чи іншого адміністративно-правового явища. Подібна ситуація може призвести до нечіткості визначення меж предмета дослідження і, як результат, – або неповноту охоплення всього кола питань, що мають бути віднесені до змісту наукової проблематики, або ж навпаки – вихід за їх межі. В той же час опрацювання визначення, змісту та структури категорії адміністративно-правових засад є цінним не тільки в загальнотеоретичному плані – результати аналізу можуть бути використані в якості певного дороговказу для всього подальшого дослідження [4, с. 26].

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Представлена до аналізу проблематика немає доктринального опису в межах вітчизняної юридичної науки, що зумовлена декількома чинниками: по-перше, вітчизняні вчені вивчаючи адміністративно-правові засади акцентують увагу на розкритті їх особливостей, а не понятійно-категоріальній сутності; по-друге, адміністративно-правові засади діяльності господарських судів в Україні хоч і розглядалися окремими вченими-адміністративістами, однак їх наукові праці були присвячені зовсім іншим об'єктно-предметним дослідженням. Фундаментом для правильного розуміння заявленої проблематики слугували наукові напрацювання таких вчених як: В. Боняк, Д. Забрда, М. Легенький, Р. Мельник та С. Стеценко.

Метою статті є аналіз наукових думок щодо категорії «адміністративно-правові засади» задля формулювання визначення категорійно-понятійної сутності адміністративно-правових засад діяльності господарських судів в Україні.

Виклад основного матеріалу дослідження. Вчена В. Боняк, здійснивши аналіз інтерпретацій слів «засади», «основи», «принципи» стверджує, що: 1) вказані терміни розглядаються вченими як синоніми, про що свідчить трактування: а) «засад» – через основи, вихідні положення, принципи, начала; б) «основ» – через засади, принципи та вихідні положення; в) «принципів» – через основи, начала або як основне та вихідне положення; 2) з огляду на інтерпретацію слова «засада» через основу чогось, методологічно некоректними є такі словосполучення, як «основні засади», «головні засади», адже існування неосновних чи неголовних засад не узгоджується з наведеними вище судженнями про засади, основи та принципи; 3) не можна погодитися із розумінням основ як провідних принципів, оскільки такий термін не відповідає загальновизнаному в теорії права підходу до класифікації принципів права; 4) логічно хибною слід вважати інтерпретацію терміна «принцип» через слова «правило», «норма», адже за умови ототожнення цих термінів втрачається сенс у самостійному існуванні таких терміно-понять, як «принципи права» та «норми права»; 5) як суперечливі можна вважати судження про принцип як «основне вихідне положення якої-небудь наукової системи, теорії, ідеологічного напрямку» та «особливість, покладена в основу створення або здійснення чого-небудь», оскільки принципи характеризуються універсальністю та загальною значущістю [5, с. 66-67].

Зокрема через загальне розуміння терміну «засада» як першооснова, підґрунтя, більшість вчених адміністративістів розкриває категорійно-понятійну сутність адміністративно-правових засад через адміністративні норми (наприклад, Е. Шевченко, А. Собакарь та М. Ковалів, Н. Панова, О. Чирік, та інші).

Інтерпретуючи думку В. Боняк [5, с. 74] до потреб нашого дослідження, вважаємо, що не тільки конституційно-правові засади, але й адміністративно-правові визначаються через принципи, основи, начала, вихідні й головні положення; конституційно-правові основи та адміністративно-правові основи – переважно через засади та принципи; конституційно-правові принципи та адміністративно-правові принципи – через основні та відправні ідеї, вихідні начала. Схожий зміст цих понять дозволяє вважати їх взаємозамінними та такими, що належать до одного понятійного ряду.

Відповідно, із вищенаведеного чітко прослідковується елементний склад адміністративно-правових засад – норми, принципи, положення, тощо.

Уточнимо, що без прив'язки до конкретної правової сфери чи процесу Д. Забрда визначає адміністративно-правові засади як сукупність закріплених у нормах адміністративного права параметрів (характеристик) суспільного явища та правовідносин, що потребують урегулювання за допомогою адміністративно-правових засобів [6, с. 49]; а М. Легенький вважає, що це сукупність основних методологічних характеристик і принципів регулювання суспільних відносин в окресленій сфері, яка встановлюється нормами адміністративного права та передбачає категоріальне, нормативно-правове й організаційно-управлінське забезпечення [4, с. 27]. Тобто прийнятніше вважати, що адміністративно-правовими засадами є не самі норми, а певні характеристики, цінності та правила встановлені ними.

Узагальнено, можна стверджувати, що адміністративно-правові засади діяльності господарських судів в Україні є факторами, від яких залежить належна їх діяльність. Однак, слід розуміти, що такими факторами є лиш ті, які залежить від держави та її уповноважених органів, що зобов'язані у межах законодавчих актів надати господарському суду для його функціонування внутрішньо-організаційні та зовнішньо-забезпечувальні нормативні, матеріальні (фінансові та технічні), інформаційні, методологічні та інші основи та блага безпосереднього втручання у їх процесуальну діяльність (суддівську діяльність).

На наш погляд, у структурі адміністративно-правових засад діяльності господарських судів в Україні слід виокремити: норми-засади (правові приписи, закріплені актами законодавства, щодо: здійснення судом господарської юрисдикції своїх повноважень у рамках чинного законодавства; публічного адміністрування (у більшій мірі саме адміністративно-правового регулювання та забезпечення діяльності господарських судів в Україні тощо), засади принципи (відправні ідеї та вихідні начала на яких ґрунтується організація та здійснення діяльності господарських судів в Україні) та засади процедури (певний порядок, закріплений актами законодавства, що стосується як реалізації аналізованої діяльності, так і основ її організації). Для кожного напрямку діяльності господарського суду в Україні характерні всі три блокові елементи досліджуваних засад.

Окрім того, ми переконані, що для кожного напрямку діяльності господарського суду в Україні характерні всі три блокові елементи досліджуваних засад.

Висновок. На основі проведеного аналізу, маємо змогу констатувати, що адміністративно-правовими засадами діяльності господарських судів в Україні є законодавчо визначений порядок, принципи та нормативні основи щодо: 1) здійснення господарського судочинства незалежно, неупереджено, справедливо, своєчасно та професійно; 2) реалізації ефективного адміністрування судовою адміністрацією питань внутрішньої організації функціонування господарського суду (в тому числі комунікаційної взаємодії з іншими органами влади); 3) надання якісних адміністративно-судових послуг зацікавленим особам; 4) висвітлення достовірної інформації щодо результатів роботи судової установи господарської юрисдикції у засобах масової інформації та офіційних джерел комунікації з громадою (соціальних мережах).

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. Стеценко С. Г. Сучасний погляд на предмет адміністративного права. *Публічне право*. 2016. № 1. С. 20-26.
2. Werner F. Verwaltungsrecht als konkretisiertes Verfassungsrecht. *DVBl*. 1959. S. 527.
3. Мельник Р. С. Новели сучасної концепції українського адміністративного права. *Lex portus*. 2017. № 5. С. 5-16.
4. Легенький М. І. Категоріально-змістові передумови дослідження адміністративно-правових засад формування і реалізації державної політики у сфері освіти. *Міжнародний науковий журнал «Інтернаука»*. Серія : Юридичні науки. 2018. № 3. С. 25-31.
5. Боняк В. О. "Конституційно-правові засади", "конституційно-правові основи" та "конституційно-правові принципи": співвідношення понять. *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*. 2015. № 2. С. 64-76.
6. Заброта Д.Г. Адміністративно-правові засади: сутність та зміст. *Загальне адміністративне право: Адміністративне право і процес*. № 2(4). 2013. С. 45-51.

REFERENCES:

1. Stetsenko, S. (2016) Suchasnyy pohlyad na predmet administratyvnoho prava [Modern view on the subject of administrative law] *Publichne pravo – Public law*, 1, 20-26 [in Ukrainian].
2. Werner, F. (1959) Verwaltungsrecht as concretized Verfassungsrecht. *DVBl*, 527 [in Germanian].
3. Mel'nyk, R. (2017) Novely suchasnoyi kontseptsiyi ukrayins'koho administratyvnoho prava [Novels of the modern concept of Ukrainian administrative law] *Lex portus*, 5, 5-16 [in Ukrainian].
4. Lehen'kyu, M. (2018) Katchorial'no-zmistovi peredumovy doslidzhennya administratyvno-pravovykh zasad formuvannya i realizatsiyi derzhavnoyi polityky u sferi osvity [Categorical and semantic prerequisites for the study of administrative and legal principles of formation and implementation of state policy in the field of education] *Mizhnarodnyy naukovyy zhurnal «Internauka». Seriya : Yurydychni nauky – International scientific journal "Internauka". Series: Legal Sciences*, 3, 25-31 [in Ukrainian].
5. Bonyak, V. (2015) "Konstytutsiyno-pravovi zasady", "konstytutsiyno-pravovi osnovy" ta "konstytutsiyno-pravovi pryntsypy": spivvidnoshennya ponyat'. [Constitutional and legal principles", "constitutional and legal bases" and "constitutional and legal principles": the relationship of concepts] *Naukovyy visnyk Dnipropetrovs'koho derzhavnoho universytetu vnutrishnikh sprav – Scientific Bulletin of Dnipropetrovsk State University of Internal Affairs*, 2, 64-76 [in Ukrainian].
6. Zabroda, D. (2013) Administratyvno-pravovi zasady: sutnist' ta zmist. [Administrative and legal principles: essence and content] *Zahal'ne administratyvne pravo: Administratyvne pravo i protses – General administrative law: Administrative law and process*, 2(4), 45-51 [in Ukrainian].

Стаття надійшла до редакції: 14.10.2019